

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ВІСНИК
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Випуск 9

Кам'янець-Подільський
 ФОП Сисин Я.І.
2014

УДК 378.4(477.43)(082):33
ББК 74.584(4Укр-4Хме)
В53

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ №14666-3637 ПР від 01.12.2008 р.

Рекомендовано вченою радою
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
(протокол №5 від 25.04.2014 року)

Реакційна колегія:

Яцишина І.В., доктор економічних наук, доцент (голова, науковий редактор)
КПНУ імені Івана Огієнка;
Пармакли Д.Ф., доктор економічних наук професор Комратського державного
університету (Республіка Молдова);
Олійник О.В., доктор економічних наук професор Житомирського держав-
ного технологічного університету;
Баженова С.Е., доктор історичних наук, професор КПНУ імені Івана Огієнка;
Каньоса М.І., кандидат економічних наук, професор КПНУ імені Івана Огієнка;
Латер Ю.С., кандидат економічних наук, професор КПНУ імені Івана Огієнка;
Стрельбіцький П.А., кандидат економічних наук, доцент КПНУ імені Івана Огієнка;
Олійник Н.Ю., кандидат педагогічних наук, доцент КПНУ імені Івана Огієнка.

Відповідальний редактор:

Каньоса А.М., кандидат історичних наук, доцент КПНУ імені Івана Огієнка

Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені
В53 Івана Огієнка. Економічні науки. Випуск 9. – Кам'янець-Подільський:
ФОП Сисин Я.І., 2014. – 392 с.

У віснику зібрано статті, які репрезентують результати наукового доробку вітчизняних та зарубіжних науковців. Досліджено окремі аспекти сучасної економічної теорії, проаналізовано особливості управління людськими ресурсами і соціальними процесами, а також проблеми розвитку підприємництва та суб'єктів господарювання різних галузей економіки, зокрема індустрії гостинності.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів та усіх, хто цікавиться проблемами розви-
тку сучасної економіки України.

УДК378.4(477.34)(082):33
ББК74.584(4Укр-4Хме)

© Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка, 2014

УДК 334.72 (477.74)

*Балджи М.Д., д.е.н., доцент
Одеський національний економічний університет*

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ

В статті досліджені проблеми та перспективи розвитку підприємницької діяльності в Одеській області. Підкреслено увагу на формуванні регіональних підходів врегулювання діяльності малих та середніх підприємств. Зроблено акцент на особливості функціонування підприємств малого і середнього бізнесу в сфері агропромислового комплексу Одеського регіону. Запропоновані пропозиції щодо підвищення рівня зайнятості в сільській місцевості.

Ключові слова: *підприємницька діяльність, малий та середній бізнес, Одеська область, сільське господарство, зайнятість, стимулювання.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Світовий досвід доводить, що саме підприємництво є потужним механізмом, спроможним істотно прискорити реформування вітчизняної економіки на ринкових засадах. Так, практика країн Центральної і Східної Європи, які за останні роки суттєво покращили свою економічну ситуацію, яскраво демонструє той факт, що стійкий економічний зріст забезпечується підприємницькою діяльністю, завдяки чому створюються нові робочі місця, інноваційні технології, з'являється вільний капітал для інвестицій.

Підприємництво формує установки на зміну структури економіки. Для підприємців основний спонукальний мотив – можливість одержання прибутку. Вони майже завжди концентрують свої дії на розвитку перспективних напрямків господарської діяльності, віддача від яких може перевершити середні показники. Формування підприємницького клімату взагалі можливо двома шляхами. Перший – еволюційний, що

передбачає поступове накопичення грошових та інших ресурсів, яких вистачить для відкриття і розвитку свого бізнесу. Історичний досвід свідчить про довготривалість даного процесу. Він прискорюється застосуванням акціонерної форми підприємництва, яка спроможна, як магніт, притягнути, зібрати безліч невеликих грошових коштів. Другий шлях передбачає прискорене формування підприємницького клімату. Саме його, як правило, використовують країни, які здійснюють перехід від централізовано-планової до змішаної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, де вказати започаткування розв'язання даної проблеми та на які опирається автор. Дослідженню гносеології дефініції «підприємництво», її історичного розвитку та специфіки прояву у різних економічних формаціях приділяли увагу багато видатних зарубіжних учених, оскільки саме ця категорія, а також пов'язана з нею категорія «підприємець» становлять засади функціонування і розвитку ринкової економіки. Загальновідомі праці таких науковців, як: А. Сміт, Д. Рікардо, К. Маркс, А. Чаянов, Р. Кантільйон, А. Маршалл, Й. Шумпетер, І. Кіршнера, Ф. Хаек, Р. Коуз, Ф. Найт, О. Вільямсон та інші. Нова хвиля досліджень цих дефініцій пов'язана з становленням ринкових відносин у трансформаційних економіках. Серед основних праць вкажемо на дослідження О. Адаменко, Л. Ваховського, В. Городяненка, А. Гилюна, І. Кононова, Л. Панченка. Розмаїття підходів до дослідження підприємницької діяльності свідчить про її вагомість для розвитку економіки.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття. Розвиток підприємництва гальмує примарна необхідність дотримання чисельних правил і процедур, передбачених законодавчими і нормативними актами органів різного рівня. З одного боку, місцеві органи влади часто вдаються до стягнень непередбачених законодавством зборів та введення самовільних обмежень на здійснення окремих видів підприємницької діяльності. На регіональному рівні активно практикується й додаткове позабюджетне оподаткування. Негативно впливає на діяльність підприємств ще й діюча система контролю й перевірок суб'єктів підприємницької діяльності. Є непоодинокі факти, коли чисельні перевірки призводять до банкрутства й ліквідації підприємств внаслідок позбавлення їх умов для нормальної діяльності. Нинішня система оподаткування стала причиною вимушеного переходу цілої армії підприємств у сферу тіньової економіки. Майже половина підприємств недолічується 30-50% свого прибутку, щонайменше одна четверта з них приховує 51-90% прибутків. Тому виникає негайне питання – вдосконалення підходів до підприємницької діяльності для окремих регіонів, адже кожен з них має свою специфіку та ресурсний потенціал.

Постановка завдання (формулювання цілей статті). В зв'язку з вищевказаним, метою статті було обрано дослідження проблем і перспектив розвитку підприємницької діяльності на прикладі Одеської області.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Мале підприємництво протягом останніх десятиріч не випадково привертає до себе прискіпливу увагу у всьому світі. Це багатогранне соціальне економічне явище, де кожен з безпосередніх учасників, підприємець або підприємство, має можливість знайти своє місце, а зовнішні учасники процесу отримати позитивні результати: держава – збільшення ВВП, зростання числа робочих місць в реальній економіці та зменшення соціальної напруги; місцева влада – податки і голоси на виборах; економічні партнери – гнучких та динамічних партнерів з низькими накладними видатками. Цей сектор економіки є інструментом участі мільйонів людей в економічному житті власних країн, є засобом існування та стимулом до самовдоско-

налення. Це найдемократичніший суспільний інститут, який практично нічого не коштує бюджету, але забезпечує і значну частку ВВП, і переважну частку робочих місць. На жаль держава все ще неспроможна стати на захист дрібного власника та його майна. Тож мале підприємство потерпає сьогодні ще й і від засилля кримінальних структур.

У сфері малого і середнього бізнесу Одеської області працює 175 тис. осіб, що становить близько 20% від всього зайнятого населення регіону. На базі центрів зайнятості та бізнес-інкубаторів міст Одеса, Ізмаїл, Котовськ, Балта, Іллічівськ проводиться підготовка та перепідготовка громадян для зайняття підприємницькою діяльністю. Одеська область за рейтингом розвитку підприємництва займає п'яте місце по Україні за обсягом реалізованої продукції, робіт та послуг і шосте місце за середньорічною кількістю зайнятих та найманих працівників, а серед областей південного регіону України – перше [1]. Загальний стан розвитку малих підприємств в Одеській області у 2012 р. характеризувався такими показниками: кількість малих підприємств в розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення – 99 одиниць, середня кількість зайнятих працівників – 120547 осіб, обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) – 38767,3 млн. грн. [2]. Підприємницьке середовище Одеської області представлено великими, середніми та малими підприємствами, при цьому переважають за кількісною ознакою малі підприємства, їх частка до загальної кількості підприємств становила у 2012 році 95,8%. Питома вага середніх підприємств склала 4,1%, великих – тільки 0,1%. Слід зазначити, що на протязі останніх трьох років частка малих підприємств у загальній кількості підприємств залишається стабільною і коливається від 95,4% до 95,8% [2].

Так у підприємницькому середовищі в цілому по області кількість зайнятих працівників зменшилась на 3,5%, у 2012 відповідно на 2,9%, – кількість найманих працівників відповідно – на 2,3% і 2,6%. Аналогічна ситуація відбувалась і у малому підприємстві – кількість зайнятих працівників зменшилась у 2012 році, у порівнянні з 2011 р., – на 3,5% і становила 120547 осіб найманих – на 2,6% (114132 особи). Такий стан спричинило зменшення кількості працюючих на малих підприємствах у таких видах діяльності як промисловість, будівництво, оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів. Водночас збільшувалась кількість зайнятих і найманих працівників у таких видах діяльності як: транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність, а також інформація та телекомунікація. Із загальної кількості зайнятих працівників малих підприємств у 2012 р. кожний п'ятий працював на підприємствах оптової та роздрібною торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів; кожний сьомий у сільському, лісовому та рибному господарстві, а кожний восьмий – у промисловості. Незважаючи на те, що за кількісною ознакою малі підприємства серед суб'єктів підприємницької діяльності переважають і складають близько 95%, тільки кожен третій працюючий був зайнятий у цій сфері (32,8%). У той же час на великих підприємствах у 2012 р. було зайнято 25,5% працівників, а на середніх – 41,7%. Вища за середній рівень по області питома вага кількості працівників за видами економічної діяльності простежувалась у будівництві – 54,3%, оптовій та роздрібній торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів – 45,8%, сільському, лісовому та рибному господарстві – 44,0%. У структурі зайнятих на малих підприємствах, до складу яких увійшли наймані та неоплачувані працівники, переважну більшість становили наймані працівники – 114132 особи або 94,7%, а у порівнянні з попереднім роком їх кількість зменшилась на 2,7%.

Одеська область має високий агровиробничий потенціал і є основним виробником винограду в Україні, також регіон виділяється великим зерновим господарством.

Попередній рік, з врахуванням природних чинників, видався вдалим для сільського господарства області і збільшив показники динаміки його зростання. За період з 1995 по 2002 роки виробництво продукції сільського господарства області зросло у 1,15 рази, в той час як по Україні – у 0,67 рази. Відбулися кардинальні зміни власності у сільському господарстві. Якщо на 1995 рік сільгоспідприємства виробляли 61% продукції, а 39 приходилося на господарства населення, то у 2012 році господарства населення вже виробляли 51% продукції. Особливо помітні зміни відбулися у тваринництві. Приватні господарства населення посилити свою частку в виробленні продукції і тваринництва, і рослинництва. Середні підприємства у 2012 році виробляли 44,9% продукції, а малі – 55,1% [2]

Ринкові умови вимагають певних змін в земельних відносинах, відносинах власності і форм господарювання. Вирішення цієї проблеми повинно досягатися через рівноправне функціонування державної, колективної і приватної власності, а також форм господарювання, яким створюються однакові умови для їх становлення і розвитку. Реформування і розвиток агропромислового виробництва повинні відбуватися через відродження села, формування багатоукладної економіки, досягнення паритетності у відносинах з промисловістю.

Враховуючи приморську специфіку регіону, а також можливості створення зон вільного підприємництва, основними напрямками в міжнародному співробітництві стають розвиток глибокої переробки сільськогосподарської сировини і створення сучасної бази транспортування та зберігання продукції. Природні умови регіону дозволяють вирощувати конкурентоспроможну сільськогосподарську продукцію і виготовляти екологічно чисті продукти для забезпечення потреб населення, постачання в чорнобильську зону, на експорт.

Структурну перебудову агропромислового комплексу слід супроводити посиленням горизонтальної інтеграції та кооперації спеціалізованого виробництва продукції рослинництва і тваринництва. Має бути розвинута міжгалузева і внутрішньогосподарська агропромислова інтеграція за рахунок створення підприємств і цехів харчової та переробної промисловості колективними сільськогосподарськими підприємствами, асоціаціями кооператив, фермерів, орендарів, в особистих підсобних господарствах.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розробок у даному напрямку. Дослідження тенденцій розвитку малого підприємництва на регіональному рівні на прикладі Одеської області та питання простоти ведення малого бізнесу в порівнянні між країнами світу за останні роки дозволили визначити коло проблем, які заважають рівню стійкого функціонування малих та середніх підприємств і потребують заходів щодо їх усунення. Тому, необхідно введення наступних заходів:

1. Стимулювати розвиток виробництва в районах, регіонах за допомогою надання податкових канікул виробникам імпортозаміщувачів.
2. Підтримувати на державному та національному рівнях кредитування експорту не сировинних товарів.
3. Стимулювати розвиток фермерських господарств.
4. Створити розгалужену мережу сільськогосподарських дорадчих служб (за типом європейських держав), консультаційних центрів з розвитку фермерського господарства та контролюючих суб'єктів з виконання наданих рекомендацій.
5. Ініціювати створення робочих місць через кооперативи (обслуговуючі, заготівельні, сервісні).

Список використаних джерел

1. Рейтинг економічного розвитку регіонів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://real-economy.com.ua/publication/ratings/8006.html>
2. Головне управління статистики в Одеській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>
3. Розвиток підприємницької діяльності по містах та районах Одеської області / Т.В. Копилова. – Одеса: Головне управління статистики в Одеській області, 2012. – 16 с.

Summary. *The article explored the problems and prospects of the development of entrepreneurship in the Odessa region. Allocated attention to the formation of regional approaches settlement of small and medium-sized enterprises. Emphasis is placed on the features for small and medium-sized enterprises in the field of agriculture in Odessa region. Are proposals to increase the level of employment in rural areas.*

Key words: *entrepreneurship, medium business, small business, Odessa region, agriculture, employment, promotion.*